

Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van grondboringen aan de Kolkenweg 7, gemeente Scheemda (Gr.)

H. Buitenhuis

ARC-Rapporten 2008-22

Groningen
13 maart 2008
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van grondboringen aan de Kolkenweg 7, gemeente Scheemda (Gr.)

ARC-Rapporten 2008-22
ARC-Projectcode 2008/038

Opdrachtgever
dhr. G. van Oostrum
Bevoegd gezag
provincie Groningen, dr. H.A. Groenendijk
Beheer en plaats van documentatie
Archaeological Research & Consultancy

ARCHIS nummer bureau-onderzoek
bureau Libau
ARCHIS nummer booronderzoek
26825

Tekst
H. Buitenhuis
Afbeeldingen
B. Schomaker
Redactie
N. van Malssen

Status
definitieve versie

Autorisatie — A. Ufkes

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Groningen, 13 maart 2008

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Aanleiding tot het onderzoek is de voorgenomen uitbreiding van de bedrijfspanden aan westzijde van het perceel de Kolkenweg 7 te Scheemda. Omdat de werkzaamheden gepaard zullen gaan met bodemversturende ingrepen is voorafgaand hieraan een archeologisch onderzoek noodzakelijk. Dit is in overeenstemming met de Wet op de archeologische monumentenzorg. In opdracht van dhr. G. van Oostrum te Scheemda heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) het archeologisch onderzoek uitgevoerd. Voorafgaand aan het veldwerk is door bureau Libau een voorbereidende bureau-studie verricht. Het inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van een geo-archeologisch booronderzoek en waar mogelijk een aanvullende oppervlaktekartering vond plaats op 7 februari 2008 door dr. H. Buitenhuis en drs. H.H. Bürmann. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1.¹

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

De onderzoekslocatie is gesitueerd aan de Kolkenweg 7 te Scheemda. Het is een terrein van 30,5×66 m (0,2 ha) aan de westzijde van huidige bebouwing. Het is een grasveld op het erf van het bedrijf. Op het terrein zullen de stallen worden uitgebreid, waarbij de bodem tot een diepte van 2,5 m -mv zal worden verstoord.

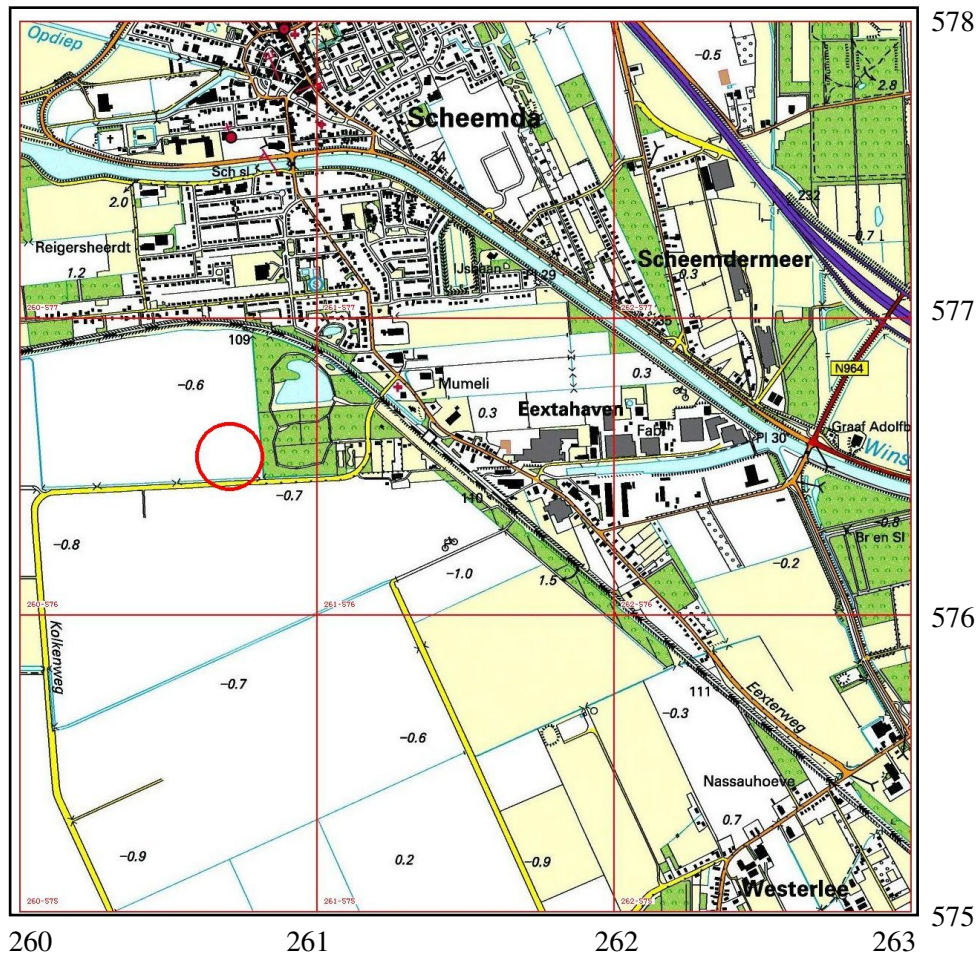
1.3 Objectgegevens

Provincie	Groningen
Gemeente	Scheemda
Plaats	Scheemda
Toponiem	Kolkenweg 7
Kaartblad	08C
Coördinaten	NW: 260666 / 576583 NO: 260695 / 576584 ZO: 260703 / 576497 ZW: 260675 / 576495
Periode	Steentijd /Middeleeuwen
Type object	Grasland op erf
Type bodem	Klei
Geomorfologie	Geomorfologie
Grondwaterstand	Grondwaterstand

1.4 Doel van het onderzoek

Doel van het onderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verworven informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie

¹De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl

Legenda

Onderzoekslocatie

Abbeelding 1 Topografische kaart van de onderzoekslocatie (omcirkeld) en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

opgesteld. Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe, het voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Aan de hand van de op deze wijze verkregen gegevens wordt vastgesteld of er archeologische resten in het plangebied aanwezig (kunnen) zijn, wat de potentiële aard en omvang hiervan is en of de voorgenomen werkzaamheden in het plangebied eventueel een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien dit het geval is wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervolgtraject van de plannen rekening dient te worden gehouden.

Bureau-onderzoek

Het bureau-onderzoek is uitgevoerd door bureau Libau te Groningen. Samenvattend stelt dit onderzoek dat in het Oldambt archeologische resten uit de Steentijd en Middeleeuwen kunnen worden verwacht. In de tussenliggende perioden was het gebied door vernatting niet bewoonbaar. Het dorp Scheemda is ontstaan als veenontginning. Het huidige dorp is een voortzetting van het middeleeuwse Scheemda, dat ten noorden van het huidige dorp lag. Gedurende de Middeleeuwen verschoof de bewoning zuidwaarts, waardoor het uiteindelijk vergroeide met het dorp Eexta. De reden van deze verplaatsing was wateroverlast, veroorzaakt door maaivelddalging. Dit ontstond door de veenontginningen, waarbij het veen gaat krimpen en oxyderen. Hierdoor kwamen de nederzettingen op de hoger gelegen dekzandruggen te liggen.

Tijdens de Dollardoverstromingen aan het einde van de Late Middeleeuwen zijn resten van de oude nederzettingen overspoeld. Hierbij is het middeleeuwse veenlandschap bedekt met een kleilaag. In de 16e eeuw is een begin gemaakt met de inpoldering van de Dollardboezem. Het onderzoeksterrein bevindt zich in het dekzandgebied, langs de rand van de Dollardboezem. De bodem bestaat uit veldpodzolgronden waaover een 40–50 cm dik kleipakket is afgezet ten tijde van de Dollardoverstromingen. Ten zuiden van het onderzoeksgebied bevindt zich een vlakte van ten dele overspoelde dekzanden en poldervaaggronden in klei en zavel van de voormalige Dollardboezem.

Bewoningsresten uit de prehistorie, met name uit de Steentijd, bevinden zich vooral op podzolgronden. Deze gronden zijn veelal iets hoger gelegen en daardoor droger, waardoor de prehistorische mens hiervoor een voorkeur had. Verwacht kan worden dat indien de resten van deze podzolbodems aanwezig zijn, zich hierin archeologische resten kunnen bevinden. Doordat in het onderzoeksgebied een kleilaag op het zand is afgezet, kan de podzolbodem in het zand intact zijn of zijn verspoeld. Het inventariserend bodemonderzoek dient hierover uitsluitel te geven.

Pal tegenover het onderzoeksgebied ligt het geregistreerde terrein AMK-7212. Op dit terrein zijn tijdens graafwerkzaamheden een concentratie van kogelpotardewerk en dakpanfragmenten aangetroffen. Verondersteld wordt, dat zich op het terrein een steenhuis heeft bevonden. Bij de bouw van het steenhuis wordt verondersteld dat zand uit de directe omgeving is gebruikt, hetgeen sporen op het onderzoeksterrein kan hebben nagelaten (mondelijke mededeling dr. H.A. Groenendijk). Direct ten westen van het onderzoeksgebied bevindt zich de ontginningsas van het dorp Eexta. Ten noorden van de spoorlijn is deze weg nog aanwezig als de Buiten Eexterweg. In de Middeleeuwen heeft deze weg verder zuidwaarts gelopen. Op satellietbeelden is het tracé van deze weg duidelijk waarneembaar in

Afbeelding 2 Satellietbeeld van het onderzoeksgebied met het tracé van de middeleeuwse weg (zie pijl) en de onderzoekslocatie (rood omlijnd). Bron: Google Earth.

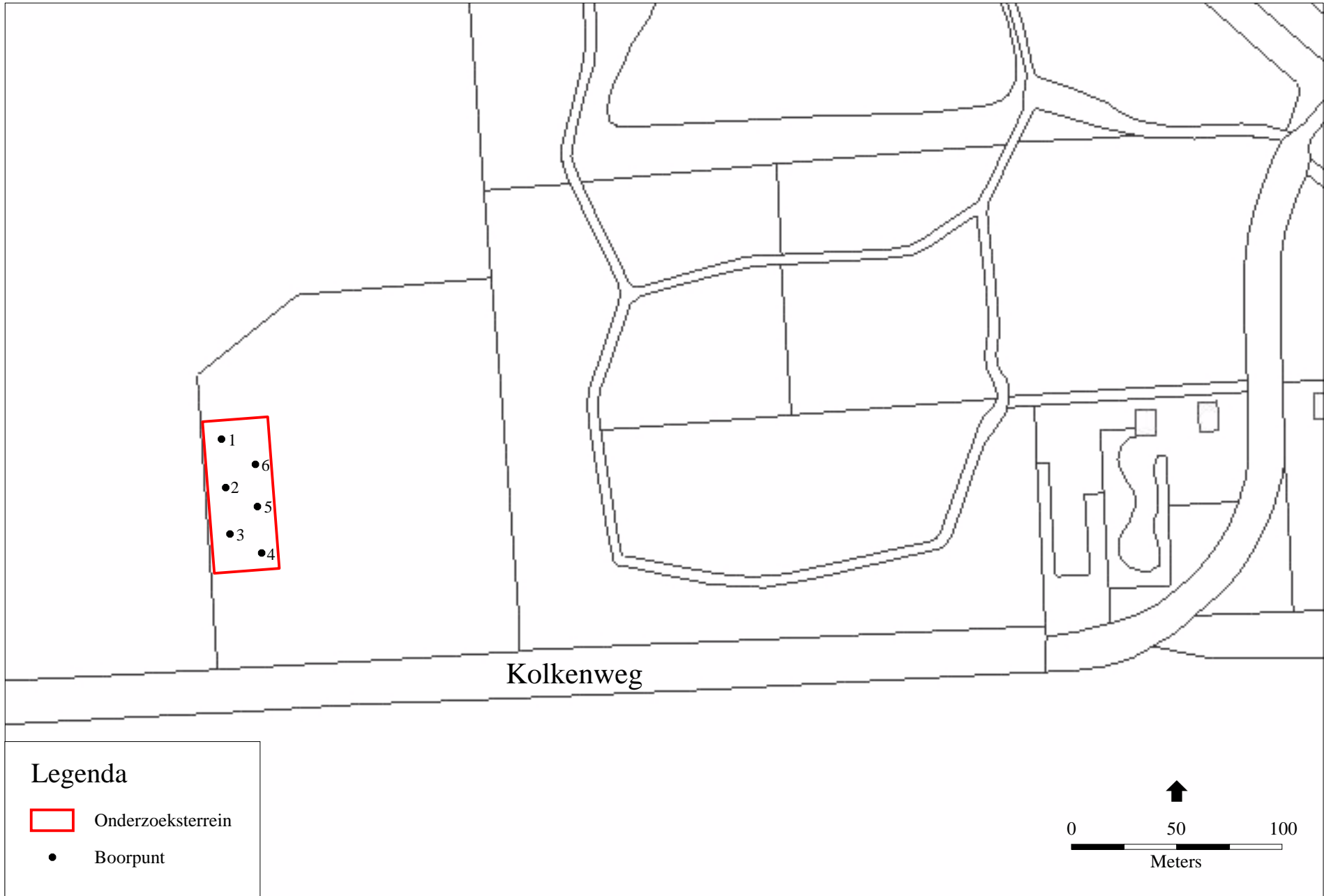
het veld (afb. 2). In de 19e eeuw is het plangebied onbebouwd en in gebruik als weiland en akker. Ook de locatie van het steenhuis is dan onbebouwd.

Inventariserend Veldonderzoek (IVO)

Op het onderzoeksterrein zijn in het kader van het onderzoek totaal zes boringen gezet (zie bijlage 1 en afb. 3). Deze boringen zijn verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. Voor het boren is gebruik gemaakt van een verlengbare edelmanboor met een diameter van 7 cm. Naast het boren is, voor zover mogelijk, een oppervlaktekartering uitgevoerd, bestaande uit het aflopen van het gehele terrein en het inspecteren van allerlei ontsluitingen waaronder molshopen. De vondstzichtbaarheid was slecht als gevolg van grasbegroeiing.

2 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Op basis van de bij het bureau-onderzoek verkregen informatie kan een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied worden opgesteld. Het bodemonderzoek moet in beeld brengen of er in het onderzoeksgebied een intacte bodem aanwezig is en of in het gebied (waardevolle) archeologische resten aanwezig zijn. De verwachting is dat er resten uit de Steentijd en/of Middeleeuwen kunnen worden aangetroffen.

Afbeelding 3 Locatie van de boorpunten op het terrein Kolkenweg 7 te Scheemda. Kaart: B. Schomaker.

3 Inventariserend veldonderzoek

3.1 Bodemopbouw

Op het onderzoeksterrein zijn zes boringen gezet (zie afb. 3 en bijlage 1). In de boringen 1–3 is, onder een kleilaag van ca. 50 cm die de bouwvoor vormt, het dekzand gevonden waarin duidelijk restanten van een veldpodzol zijn aangetroffen. De overgang van klei naar zand was sterk humeus alsof de humeuze A-horizont van de podzolbodem in de klei is opgenomen. Daaronder bevindt zich een duidelijk E, B, C podzolprofiel. Bij de boringen 4 en 5 was de bodem tot een diepte van 80–100 cm verstoord. De laag bestaat uit klei en wit zand, vermoedelijk bouwzand opgebracht bij de aanleg van de direct hiernaast gelegen stal. In boringen 6 is dit opgebrachte zand tot een diepte van 250 cm -mv aanwezig. Onder deze verstoorde laag bevindt zich bij boring 5 een nog vrijwel intacte podzolbodem, echter zonder E-horizont. Bij boring 4 is alleen licht bruin zand aangetroffen, dat mogelijk de onderkant van een B-horizont kan zijn of de C-horizont.

3.2 Vondsten

Tijdens het archeologische veldonderzoek zijn de boorkernen nauwkeurig onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. In geen van de boorkernen is iets van waarde aangetroffen. Ook aan het oppervlak zijn geen archeologische resten gevonden. Volgens dhr. van Oostrum, gebruiker van het perceel, zijn ook bij de aanleg van de huidige opstallen geen vondsten gedaan.

4 Conclusie en aanbeveling

Het bodemonderzoek moet in beeld brengen of er in het onderzoeksgebied een intacte bodem aanwezig is en of in het gebied (waardevolle) archeologische resten aanwezig zijn. De verwachting is, dat er resten uit de Steentijd en/of Middeleeuwen kunnen worden aangetroffen. In een deel van het terrein (boringen 1–3 en 5) is de podzolbodem in het zand onder een ca. 50–90 cm dik kleidek of verstoorde grond nog vrijwel intact. In de dichter bij de stallen gelegen boringen 4 en 6 is de bodem tot een diepte van minstens 80 cm verstoord en zijn alleen mogelijk resten van de onderkant van een B-horizont gevonden. Ondanks nauwkeurig onderzoek van de boorkernen zijn er geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Wat niet met booronderzoek kon worden vastgesteld, is of er op het terrein sporen van de activiteiten van het steenhuis aanwezig zijn, zoals kuilen ter zandwinning. In samenspraak met het bevoegd gezag wordt daarom aanbevolen de graafwerkzaamheden archeologisch te begeleiden, zodat de profielen van de bouwput bestudeert kunnen worden, waardoor inzicht in de Middeleeuwse activiteiten kan worden verkregen.

5 Samenvatting

Naar aanleiding van het bureauonderzoek omtrent het terrein aan de Kolkenweg 7 te Scheemda is een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd. Er zijn zes boringen

op een terrein van 30,5×66 m gezet. De verwachting was onder een kleidek aan het oppervlak pleistoceen zand aan te treffen, waarin mogelijk resten uit de Steentijd aanwezig zouden zijn. Alleen bij de boringen 1–3 en 5 is onder een 50 cm dik kleidek een goede podzolbodem gevonden in het zand. Nauwkeurig onderzoek van de boorkernen gaf echter aan dat er geen archeologische indicatoren in aanwezig zijn. Daarom wordt verondersteld dat er geen vuursteenvindplaats uit de Steentijd kan worden aangetroffen. Verwacht kan worden dat het nabij gelegen steenhuis in de omgeving zand heeft gewonnen, of het terrein anderszins heeft gebruikt. Sporen hiervan kunnen tijdens een booronderzoek meestal niet worden herkend. Daarom wordt, na overleg met het bevoegd gezag, aanbevolen de graafwerkzaamheden archeologisch te begeleiden, zodat de profielen van de bouwput bestudeerd kunnen worden. Zodoende kan worden vastgesteld of het terrein in de Middeleeuwen in gebruik is geweest.

Bijlage 1 Boorstaten

De volgende afkortingen worden in de boorstaten gebruikt.

grondsoort (onderdeel lithologie)

K klei
Z zand

humus (onderdeel lithologie)

h1 zwak humeus
h3 sterk humeus

bijmengsel (onderdeel lithologie)

s1 zwak siltig
s2 matig siltig

boring 1 RD-X: 260.689. RD-Y: 576.564. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
45 Ks1h1	donker grijs	geleidelijk	Bodemkundige interpretaties: bouwvoor.
60 Ks1h3	zwart	scherp	Bodemhorizont: vegetatiehorizont.
70 Zs1	grijs	geleidelijk	Bodemhorizont: E. Geologische interpretaties: dekzand.
80 Zs1	bruin	geleidelijk	Bodemhorizont: B. Geologische interpretaties: dekzand.
100 Zs1	geel	beëindigd	Bodemhorizont: C. Geologische interpretaties: dekzand.

boring 2 RD-X: 260.681. RD-Y: 576.540.

diepte lithologie	kleur	grens	
45 Ks1	donker grijs	geleidelijk	Bodemkundige interpretaties: bouwvoor.
65 Ks2	donker grijs	scherp	Bodemhorizont: AB. Vlekken: matig gevlekt, bruin. Opmerkingen: rommelig.
80 Zs1	licht geel	beëindigd	Bodemhorizont: C. Geologische interpretaties: dekzand.

boring 3 RD-X: 260.683. RD-Y: 576.518. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
50 Ks1	grijs	scherp	Bodemkundige interpretaties: bouwvoor.
65 Zs1	licht grijs	geleidelijk	Bodemhorizont: E. Geologische interpretaties: dekzand.
75 Zs1	bruin	geleidelijk	Bodemhorizont: B. Geologische interpretaties: dekzand.
85 Zs1	licht geel	beëindigd	Bodemhorizont: C. Geologische interpretaties: dekzand.

boring 4 RD-X: 260.691. RD-Y: 576.513. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
60 Ks1	grijs	scherp	Bodemkundige interpretaties: bouwvoor.
70 Zs1	wit	scherp	Bodemkundige interpretaties: opgebrachte grond.
120 Zs1	licht bruin	beëindigd	Bodemhorizont: (B)C. Geologische interpretaties: dekzand.

boring 5 RD-X: 260.696. RD-Y: 576.531. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
50 Ks1	grijs	geleidelijk	Vlekken: matig gevlekt, licht bruin. Opmerkingen: rommelig met zand.
80 Zs1	licht bruin	scherp	Bodemkundige interpretaties: opgebrachte grond. Opmerkingen: rommelig met klei.
90 Zs1	wit	scherp	Bodemkundige interpretaties: opgebrachte grond.
100 Zs1h3	zwart	geleidelijk	Bodemhorizont: AB. Geologische interpretaties: dekzand.
110 Zs1	bruin	geleidelijk	Bodemhorizont: B. Geologische interpretaties: dekzand.
120 Zs1	geel	beëindigd	Bodemhorizont: C. Geologische interpretaties: dekzand.

boring 6 *RD-X: 260.695. RD-Y: 576.551. Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
50 Ks1	grijs	geleidelijk	<i>Bodemkundige interpretaties: bouwvoor. Opmerkingen: rommelig met iets zand.</i>
130 Zs1	wit	geleidelijk	<i>Bodemhorizont: opgebracht. Opmerkingen: Met kleibrokken.</i>
160 Ks1	grijs	geleidelijk	<i>Opmerkingen: rommelig met zand.</i>
220 Zs1	wit	beëindigd	
